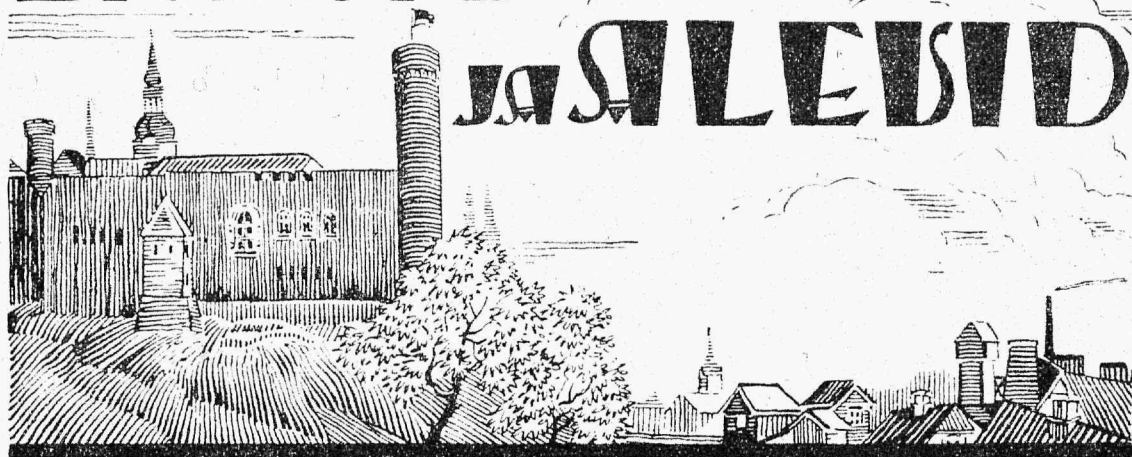

Nr. 7

Tallinna Ajaloo Selts.

TALLINN.

LINNAD JA LIIUD

»EESTI LINNADE LIIDU HAALEKANDJA«

Väljaandja: Eesti Linnade Liit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

IX aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 10

31. Märtsil

1937

SISU.

Haapsalu linnapea dr. Hans *Alver* 50-aastane.

Läti linnade majanduslikust olundist —
O. Angelus.

Uute perekonnanimede jätkuvusest —
Ed. Roos.

Eesti Linnade Liidu tegevusest.

Kroonika.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 10

IX AASTAKÄIK

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

Ilmub 10 korda aastas.

Numbril hind 25 s.

31. märtsil

1937

Haapsalu linnapea dr. Hans Alver 50-aastane.

Dr. Hans Alver sündis 11. aprillil 1887 Valgas. Õppis algul Valga progümnaasiumis ja hiljem Pärnu gümnaasiumis, mille lõpetas 1907. a. Seepeale astus Tartu Ülikooli arstiteaduskonda, mille lõpetas 1918. a. arsti diplomiga, olles vahepeal, maailmasõja ajal, alates 1914. a. teotsenud tegelikult sõjaväearstina, algul 1914.—1915. a. tagavaraväe välislaatsaretis asearstina, 1915.—1917. a. — 2. Rostovi grenaderirügemendis noorema arstina ja vanema arsti asetäitjana, 1917. a. lõpul — 41. tagavaraväe-välislaatsaretis noorema ordinaatorina, kust komandeeriti Tartu Ülikooli juurde lõpetama õpinguid. 1918.—1919. a. tegeles dr. H. Alver Lihulas vabaltpraktiseeriva arstina. Vabadussõja algades töötas esialgu Kuperjanovi partisanipataljoni vanema arstina ja hiljem soomusrongide-diviisis pataljoni vanema arstina. Vabadussõja lõpul siirdus dr. H. Alver uuesti Läänemaale ja valiti 1920. a. Lääne maaarstiks. Nimetatud kohal töötas dr. H. Alver kuni 1931. a. olles samal ajal paaril korral lühemat aega ka Lääne maahaigla juhatajaks.

Tegevarsti töö kõrval hakkas dr. H. Alver võtma aktiivselt osa omavalitsustööst juba 1921. a., mil ta valiti Haapsalu linnavolikokku, kus ta on teotsenud vahetpidamata

käesoleva ajani, algul volinikuna ja alates 26. augustist 1929 — linnapeana.

Väsimatu töö ja armastusega oma linna vastu on Haapsalu dr. H. Alver'i linnapeaks olles kui uuesti sündinud. Igauks, kes aastate järele on küljastanud Haapsalut, ei tunne järjest moderniseerivas Haapsalus äraagi endisaegset väikest provintsilinna. Niivõrd on Haapsalu muutunud. Ja kõige selle teostajaks võib end pidada täie õigusega praegune linnapea dr. H. Alver. Kes suvitajaist tunneks tema alatruttavat kuju, kel alati südamel vaid see — kuidas saaks Haapsalut viia edasi.

Dr. H. Alver'i omavalitsustegevus pole aga piirdunud ainult kodulinna Haapsaluga. Juba aastaid oma linnapeaks oleku ajast on dr. H. Alver olnud Eesti Linnadeliidu juhatuse liikmeks ja nii mõnigi kuurortide alasse puutuv üldine algatus on tema kaasabil leidnud teostamist.

Dr. H. Alver'i sulest on ilmunud ka rida arstiteaduselisi ja kuurordi ala käsitlevaid teoseid ja artikleid Eesti kui ka välismaa ajalehis ja ajakirjus.

Kõige selle rühkimise kõrval on dr. H. Alver'il veel jätkunud aega ja tahet võtta aktiivselt osa ka seltskondlikust tööst ja vaevalt leidub Haapsalus seltsi või ühin-

gut, kus ta poleks kui mitte just juhatuses, siis vähemalt liikmeks.

Seetõttu võib Haapsalu uhkuse ja tänutundega tervitada oma esimest kodanikku ta tegevusrikka elutee 50. tähisel ja soovida, et see poleks kaugeltki veel kõik, mida dr. H. Alver on suutnud anda.

Arvuka õnnitlejaskonnaga ühineb ka Eesti Linnadeliit ja ajakiri „Linnad ja Alevid“, soovides sünnipäevalapsele raugematut tervist ja jõudu, indu ja töötahet jätkata senise andumusega oma edukat omavalitsustegevust Haapsalu kasuks kui ka Eesti kommunaalelu hüveks.

Läti linnade majanduslikust olundist.

O. Angelus.

Siseministeeriumi Üldosakonna abidirektor.

Linnade majanduslik olund Lätis pärast iseseisvuse saavutamist oli õige vilets. Maailmasõda, mis osalt peeti praeguse Läti maalalal, sellele järgnev okupatsioon ja vabadussõda hävitasid hulga väärtusi ja viisid linnu peaaegu pankrotini. Selle saatuse osaliseks sai isegi Riia, mis enne maailmasõja puhkemist kuulus majanduslikult hästikorraldatud linnade hulka tollaegses Venes.

Selline olund sundis Läti vabariiki algusest peale otsima abinõusid seisundi parandamiseks. Juba 1920. a. ilmus instruksioon linnade sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete kohta, mis kehtis 14. jaanuarini 1921, mil pandi kehtima uus linnade sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete seadus, mis veel praegugi üldiselt on jõus, kuigi selles on vahepeal tehtud hulk muudatusi täienduste, ümberredigeerimiste ja osade ärajätmise näol.

Läti linnadel on täita hulk ülesandeid, mis on loeteldud 1930. a. linnaomavalitsuste seaduses ja terves reas eriseadusis. Need ülesanded kuuluvad kolmele suurele alale: majandus-, kultuuri- ja administratiivalale, kusjuures linnade ülesannete loetelu linnaomavalitsuste seaduses pole täiuslik, vaid võimaldab alati laiendamist. Läti linnade peaülesandeks tuleb lugeda ülesanded haridus-, sotsiaal hoolekande ja tervishoiualal, võitlus tööpuuduse vastu, tulekaitse, tänavate ja teede ehitamine ning korrashoidmine, liiklemisvahendite ülalpidamine; neile ülesandele lisanduvad veel mõned politsei ja kait-

seväe alal, nimelt kohustus soetada politseile tööruume, samuti ruume asitõendite ja vahistatud isikute paigutamiseks ja ruume politsei hobuste, autode, teiste liiklemisvahendite ja varustuse mahutamiseks. Peale selle peavad linnad soetama kortereid välis- ja kriminaalpolitsei välisametnikele ja kandma nende korterite valgustamise ja kütmise kulud. See kohustus ei laiene raudteepolitseile. Kaitseväe alal peavad linnad, nagu teisedki omavalitsused, registreerima kaitseväeteenistuskohuslikke kodanikke. Peale selle on linnad kohustatud andma kaitseväele tasu eest hooneid, s. o. kasarmuid ja muud sarnast.

Kõigi nende ülesannete täitmiseks on Läti linnadel kasustada järgmised tuluallikad: 1) sissetulekud oma varadest ja majanduslikest ettevõttest; 2) linnamaksud ja teised maksud ning lõivud, mida kehtivate seaduste alusel võetakse linnade kasuks, ja 3) mitmesugust liiki ettenägemata sissetulekud.

Kui neid tuluallikaid vaadelda lähemalt, siis peab kõigepealt tähendama, et sissetulekud linnade oma varadest pole suured ega saagi seda olla. Läti linnadel pole tähelepanuväärseid kapitale. Neid, mis olid enne maailmasõda, hävitas maailmasõda ja temaga kaasakäiv ja hiljem uuesti korduv inflatsioon. Iseseisvuse ajal, eriti iseseisvuse algul, takistasid suured hoolekande-, tervishoiu-, haridus- ja teised kulud kapitalide kogumist. Tähtsam on juba tulu linnade majanduslikest ettevõttest. See on suurem,

kuid enam-vähem mõjuv ainult väheseis linnades. Nagu teada on Lätis praegu 60 linna endise 30 asemel, ülejäänud 30 linna tekkis endiste alevite ja alevikkude linnadeks ümbermoodustamisest. Need uued linnad ei evi üldse nimetaviväärseid majanduslikke ettevõtteid. J. Jurevičs'i andmeil moodustasid linnade tuld majanduslikest ettevõttest 1934. a. 28,3% linnade üldsissetulekuist. See arv aga ütleb endast vähe. See on keskmine protsent, mis saadud kõigi linnade eelarvete tuluosade kokkuarvamise abil. Kui väheütlevad on sellised keskmised arvud, näitab kõigepealt Riia, mille eelarve oli tasakaalus ümmarguselt 33 000 000 latiga. Kõigi ülejäänud 59 linna eelarved kokku olid tasakaalus ümmarguselt 13 000 000 latiga. Linnade majanduslikud ettevõtted on enamaltjaolt otsekohe linnade eneste valitseda ja ekspluateerida. Erandi moodustavad vaid jõujaamad, millel aktsiaseltsi või osahinguga kuju. Nii et kõnesolevat tuluallikat ei saa linnad kasustada otstarbekaimal ja kasulikemal viisil.

Kuna linna eelarvet ei saa rajada juhuslike tulude laekumisele, jäävad linnade peasissetulekuallikaks tulud maksudest; teiste sõnadega — kodanikel endil lasub peakoorem linnade väljaminekute katteks. Kõneldes maksudest, tuleb, nagu meilgi, teha vahet kahe maksuliigi vahel: 1) maksud, mida võib sõna tõsisel mõttes nimetada linnamaksudeks ja mis lähevad täies ulatuses vastava linna kasustada, ja 2) need riigimaksud, milliseist linnad saavad vastavate seaduste põhjal endale teatud, vastavas seaduses kindlaksmääratud osa.

Linnamaksude ülemäär on seaduses ette nähtud, kas ja millises suuruses alla seda ülemäära vastav linn maksu määrab, sõltub linnavolikogust või praegu, kus linnavolikogude tegevus alates 15. maist 1934 on pandud seisma kaitsesiseisundi lõpuni, linnavalitsusest. Nende maksude iseloomuks on üldiselt see tõsiasi, et neist saadav tulu pole suur, maksuliike on õige palju, iga maks aga annab võrdlemisi väikest tulu. Linnaomavalitsused võivad linnade sissetulekute,

väljaminekute, eelarvete ja aruannete seaduse põhjal võtta järgmisi linnamakse (sulgudes maksuülemäär): elukorterite ja äriruumide üürimaks (kuni 20% aasta üürist), rändkaupmeeste ja väikekaupmeeste ärimaks (kuni 60 latti aastas), turuplatside kasutamise ja tänavkaubitsemise maks (selle maksu ülemäär pole seaduses ette nähtud, selle kinnitab aga siseminister), seejuures peab tähendama, et turuplatside kasutamise eest tasu maksmine on küll võetud seadusse maksu näol, oma iseloomult aga ei saa seda nimetada maksuks, vaid ikkagi ainult platsitasuks; oksjonimaks, kui oksjonit ei toimetata valitsusasutiste ametiisikute poolt (kuni 5% oksjonil saadud summast); kuulutus- ja reklaamimaks (5—20% kuulutuse hinnast ja kuni 2 latti kuus iga reklaami ruutmeetrit); restoranimaks (linnaomavalitsus määrab üldise maksusumma kõigilt restoranelt, mis siis viimaste vahel jaotatakse, sõltuvalt nende suurusest, tähtsusest ja tegelikest sissetulekuist); alkoholsete jookidega kauplevate äride maks (kuni 200% patendimaksust); lõbustusmaks (kuni 25% või 50% pääsmehinnast, sõltuvalt lõbustuse iseloomust); piljardimaks (kuni 20 latti aastas), mis võetakse seal, kus piljardi kasutamise eest tuleb tasuda; orkestri- ja mehaaniliste muusikariistade maks avalikes lokaales (kuni 20 latti aastas orkestrite olemisel, muidu kuni 6 latti aastas); veoärimaks, mis võetakse isikult, kes veavad inimesi või kraami tasu eest hobuste või kärudega (kuni 10 latti aastas hobuselt või kuni 3 latti aastas kärult); hobuse- ja sõidukimaks (kuni 10 latti aastas hobuselt ja kuni 3 latti aastas sõidukilt); lehma-, kitse-, lamba-, sea- ja koeramaks (kuni 5 latti lehmalt, 1 latti kitselt, 1/2 latti lambalt, 2 latti sealt ja 20 latti koeralt aastas); maks kasvumajult, lillekasvandusilt ja teisilt selliseilt sissesadeilt, kui neid kasustatakse äritsemiseks (kuni 20% ruumide aastauürist või kuni 5% aassissetulekust); maks paatidelt, jahtidelt ja mootorpaatidelt (kuni 1 latti paadilt, 3 latti jahilt ja 2 latti mootorpaadilt aastas, viimaselt võib maksu määrata ka mootorijõu

järgi, nimelt kuni 1 latt aastas hobujõult), varemil aastail võetav jalgratta- ja jõuvankrimaks kaotati 1928. a.; suvitus- ja suvitajatemaks; maks politseiliselt möllimiselt (kuni 0,20 latti väljastpoolt tulnud isikute möllimisel ja kuni 0,06 latti alaliste elanikkude möllimisel ümberkolimise puhul), see pole oma iseloomult õieti maks, vaid ühekordne tasu, mis siiski on seadusse võetud maksude ossa; maks liha järele vaatuse eest, mida samuti ei saaks nimetada maksuks, vaid ainult tasuks; maks ehitusplaanide kinnitamise ja ehitustöödega alustamiseks loa andmise eest (1—3 latti plaani poognalt, sõltuvalt plaani iseloomust), ka seda tasu on raske nimetada maksuks selle mõiste tõesises mõttes; kraamimaks, mis määratakse kaupadelt, mida veetakse linna või sealt välja (endine, ka meil tuntud nn. puudamaks). Peale selle võivad linnaomavalitsused võtta veel järgmisi makse: laevade ja suurte paatide talikorteri maks, dokumentide ja tunnististe väljaandmise maks, sildade ja parvede kasutamise maks ja lõpuks linna mõõtude ja kaalude kasutamise maks. Nagu loetelust nähtub, pole need maksud kõikjal ühteviisi kasustatavad; paljud linnad ei saa hulka neist maksudest üldse määrata, peale selle pole neist saadav tulu, nagu juba tähendatud, kuigi suur, sest maksude iseloom on selline, ja kolmandaks ei saa neid makse oma äranägemise järgi tõsta, ka mitte seal, kus olund seda teha lubaks.

Seetõttu pole linnad oma rahanduse korraldamisel täitsa vabad, seda-enam, et nad ei saa mõjustada nende maksude suurust, millest nad saavad suuremat tulu, s. o. neile riigimaksudele, milliseist nad vastavate seaduste põhjal saavad teatud osa endale. Selle tagajärjeks oli, et linnad sattusid majanduslikult raskesse olundisse ja sõltusid aina kasvaval määral riigilt antavaist toetussummadest. Viimane aeg on muide ka siin toonud muudatuse ja riigilt linnaomavalitsusile antava toetussumma suurus näitab järjekindlat kahanemist.

Linnaomavalitsuste tähtsaks tuluallikaks

on riigimaksudelt linnadele langev osa. Neist maksudest tuleb nimetada järgmisi: riiklik tulumaks, millest linnad saavad endale 50%; kinnisvaramaks, millest läheb 75% linnadele; kaubandus- ja tööstusmaks, millele lisandatakse 100% linnade kasuks (selle maksu suhtes jaguvad kaubandusettevõtted 5 ja tööstusettevõtted 4 liiki, sõltuvalt nende aastases läbikäigust), kinnisvarade müümise ja võlgadega koormamise maks, millest linnad saavad endale 50%; notariaalseilt aktidelt võetav maks, millest linnad saavad endale teatud osa notariaalseaduse põhjal. See loetelu näitab, et linnade peasissetulekuallikad peituvad neis riigimaksuosis, millise nähte tagajärjeks tuleb aga lugeda asjaolu, et linnad sellise olundi tõttu ei kannu õiget vastutust oma rahalise seisundi eest — vähemalt tulude osas; kuna aga tuludest sõltuvad täiel määral kulud, on linnad seega oma majandusliku olundi suhtes vabastatud vastutusest terves ulatuses.

Linnaomavalitsuste kulud jaguvad kohuslikesse ja mittekohuslikesse. Linnad peavad oma sissetulekuist katma järgmised kulud: laenude kustutamine ja protsentide tasumine; kulud, mida tuleb kanda jõustunud kohtuotsuste põhjal; sõlmitud lepingute ja teiste kohustuste põhjal tasutavad kulud; toetused asutisile ja ühinguile koolide, kodude, haiglate, sanatooriumide jne. ehitamiseks ja ülalpidamiseks, kui linnavolikogu on sellise ehitamise või ülalpidamise otsustanud ja otsus hakanud kehtima; maksud ja kulud, mis on linnadele pandud vastavate seadustega või mida linnad on võtnud oma kanda kokkulepete põhjal vastavate valitsusasutistega. Alles siis, kui nende kulude katmine linna sissetulekuist on kindlustatud, võivad linnad kasustada oma tulusid teiste väljaminekute katteks.

Olund kujunes paljudes linnades selliseks, et ei õnnestunud kooskõlastada väljaminekuid sissetulekutega, mistõttu tuli pöörduda riigi poole laenude saamiseks. Neid anti, kuid ainult teatud otstarbeiks. Nii lubati 1928. a. seadusega anda laene elektri- jaamade ehitamiseks, mis töötavad veejõu

abil, kusjuures seadus seab tingimuseks, et vastav ettevõtte peab hakkama teotsema puhtärilisel alusel erakapitali osavõtul, s. o. et asutatakse aktsiaselts või osahing, mille aktsiaist või osatähist peab vähemalt 51% olema linnaomavalitsuse käes. 1927. a. rahaministeeriumi poolt antavate laenude määrustega lubati omavalitsusile anda laene elevaatorite ja viljaaitade ehitamiseks. 1919. a. määrustega lubati omavalitsusile anda laene hariduslike ülesannete täitmiseks, kusjuures huvitava asjaoluna tuleb märkida, et neid laene lubati kasutada muide ka palga maksmiseks kooliõpetajaile. 1931. a. omavalitsusile antavate laenude seadusega lubati linnaomavalitsusile teha laenu kogusummas 2 500 000 lati ulatuses mõne 1930. a. saamata jäänud maksu vastutasuna. Seejuures laen anti 5 aastaks ilma protsentideta. Peab tähendama, et linnad ei suutnud korralikult tasuda kõiki riigilt saadud laene, mistõttu osa laenudest tuli muuta antud toetusiks. 1928. a. seadusega omavalitsusile antud laenude reguleerimise ja osalise kustutamise kohta kustutati omavalitsusile antud laenudest 4 000 000 latti, peale selle veel kustutatud laenude maksmatajäänud protsendid ja viivitusrahad. Täies ulatuses kustutati selle seadusega laenud, mis olid antud ja tehtud järgmiseks otstarbeiks: 1) koolide, haiglate, kodude ja raekodade ehitamiseks ja kapitaalremontideks; 2) sotsiaalse hoolekande ülesannete teostamiseks; 3) hariduslike otstarbeiks; 4) rahva tervishoiu tõstmiseks; 5) omavalitsuste üldiseks tarbeiks ja 6) teede ehitamiseks. Peale toetuste laenude kustutamiseks on Läti riik andnud omavalitsusile toetusi veel teatud ülesannete täitmiseks, nagu koolide ja teiste omavalitsushoonete ehitamiseks, kooliinventari soetamiseks jne.

Üldjuhisenä peavad linnaomavalitsused teotsema eelarve põhjal, mis on tulude ja kulude osas vähemalt tasakaalus, igal juhtumil ei tohi väljaminekute kogusumma ületada sissetulekute oma. Eelarve esitatakse pärast vastuvõtmist linnavolikogu (praegu linnavalitsuse) poolt sise- ja rahaministeeriumile. Rahaministeeriumil on õigus avaldada oma

arvamust iga eelarve kohta. Eelarve kuulub kinnitamisele siseministeeriumi poolt. Kui eelarve pole kooskõlas kehtivate seadustega, tõstab siseministeerium kaebuse administratiivkohtu korras vastava ringkonnakohtu ees. Viimane võib eelarve täitmise panna seisma kuni kohtuotsuseni kas täies ulatuses või osaliselt. Ringkonnakohtu otsus on linnaomavalitsusele siduv, kuigi selle peale võidakse edasi kaevata senatile. Siseministeerium ei teosta aga üksnes järelevalvet eelarvete seaduslikkuse, vaid ka nende otsustarbekohasuse seisukohalt.

Eelarvete koostamine toimub täpselt väljatöötatud ja kõigile omavalitsusile ühtlaselt kehtimapanud vormi järgi, kusjuures eelarveile tuleb lisandada üksikasjaline kalkulatsioon.

Tulude osa jagub järgmisesse peatükki-desse: 1) maksud ja tasud kinnisvaradelt; 2) maksud ja tasud kaubandus- ja tööstus-ettevõttele; 3) mitmesugused maksud ja tasud; 4) tulud linna kinnisvaradelt; 5) tulud linna ettevõttele; 6) saadud toetused ja kulude tagasimaksud; 7) tagasimaksud avaliku hoolekande alalt; 8) tulud mitmesuguseist kapitalist ja 9) ettenägemata tulud.

Kulude osa jagub järgmisesse peatükki-desse: 1) osamaks riiklike ametiasutiste ülalpidamiseks (näiteks politsei); 2) linna administratsiooni ja orvukohtu ülalpidamise kulud; 3) linna kinnisvaradega ühenduses olevad kulud; 4) kulud linna ettevõttele; 5) avalik hoolekanne; 6) linna võlgade ja võlaprotsentide tasumine; 7) mitmesuguste kapitalide asutamine; 8) riigimaksude tasumine ja 9) ettenägemata kulud.

Iga eelarveaasta lõpul (eelarveaasta ühtub Lätis kalendriaastaga) koostab linnavalitsus aruande, mis saadetakse läbivaatamiseks revisjonikomisjonile ja viimaselt ühes märkuste ja arvamustega tagasi linnavalitsusele. Viimane saadab omakorda aruande linnavolikogule (praegu langeb see moodus ära), kes aruande kinnitab ja selle saadab sise- ja rahaministeeriumile. Olgu siinkohal tähendatud, et linn

vastutab kogu oma varandusega kõigi lepingute täitmise eest, mis on sõlmitud selleks volitatud isikute poolt. Linn võib tagasi nõuda valesti väljaantud summasid neilt linna teenistuses seisvaid isikuid, kelle süü tõttu need maksti valesti välja. Selliseks tagasimaksmiseks määratakse tähtaegu; kui viimaseist ei peeta kinni, tulevad süüdlased

vallandada teenistusest ja raha tuleb nõuda sisse kohtuteel.

Lõpuks olgu tähendatud, et riik võib küll laiendada linnade ülesandeid, võib neile panna ka uusi ülesandeid, ta peab aga juhtumil, kus see laiendamine või uute ülesannete pealepanemine on seotud uute kuludega, andma linnaomavalitsusile uusi tuluallikaid.

Uute perekonnanimede jätkuvusest.

Ed. Roos.

Kohtuministeeriumi Kodifikatsiooniosakonna redaktor.

Eesti nimi on võitnud möödunud kahe aasta jooksul üldise tunnustuse. Möödunud aastakümne tardumusest ja väärkäsitustist on virgunud nii haritlaskond kui ka rahva laiema hulga. Lisaks perekonna- ja eesnimedele on eestipärasuse nõue laienemas ka kohanimedele. Vastavat seadust on tõenäoliselt oodata õige pea.

Mõnuldades seniste saavutiste juures ei tohi aga jätta väljapoole tähelepanu tehtud ja tehtava töö võrdlemise vajadust. Riigi Statistika Keskbüroo andmeil on Eestis II rahvaloenduse (1. märtsil 1934) andmeil ümmarguselt 400 000 võõrapärasest perekonnanime kandvat eestlast. Senini on seda arvu eestistamiskorras vähendatud ligi ühe kolmandiku võrra. Seega oleks kogu teekonnast käidud suhteliselt väike osa. Lisatagu ühtlasi kohe — lõppesmärk on üldse saavutamatu. Küllalt optimistlik on isegi lootus, et praegune suhe muutub lähemas tulevikus ümberpöörduks, s. t. 400 000-st eestistab perekonnanime veel teine kolmandik. Jõuame kord selle piirini, siis oleme oma rahvuskohast välja tõrjunud selle kahjustava elemendi, mille meile ülekohtuselt surus peale ajalookäik.

Ja küllap jõuame. Seda usku õigustavad kaks järgmist asjaolu. Esiteks — rahvas on valdavalt omaks võtnud eestilise nime põhimõtte. Teiseks — need, kes tõe-

liselt sellest põhimõttest suuremat ei hooli, lähevad kaasa massipsühholoogia ajal. Nende mõtteviis on lihtne: teised teevad, eks siis tee minagi. Nii on eestipärane perekonnanimi muutumas mõningal määral moeasjaks. Mäherdune võim on aga moel, sellest saab kujutelu isegi kõrvalises metsakülas, rääkimata linna keskkonnast.

Kõneldes nimede omapärasuse liikumise nüüdsest ja edaspidisest edukusest, on põhjust peatuda lähemalt uute nimekujude jätkuvuse küsimusel. Juba möödunud aastal kuuldus üha sagedavalt mõtteavaldusi, et endisest nimest loobumise takistuseks on uute nimede puudus, sobivate nimekujude liiga sage rakendatus või nende kuulumine keelunimestikesse. Tulevikus võtavad sellised mõtteavaldused ilmselt veel rohkem hoogu.

On arvukalt kodanikke resp. perekondi, kes taotlevad ainuesinevat nimekuju, teisi, kes ei taha võtta liiga sagedasti esi- nevat, ja lõppeks on neidki, kes sagedusest ei tee üldse mingit küsimust*). Nende kolme rühma seisukohalt vaadeldesgi uute nimekujude puuduse ja jätkuvuse kü-

*) See on siiski ebameeldiv nähe. Näiteks kestab juba 1935. a. algusest alates mingi epi- deemiline nalg nime Aas järele. Seda nime on võetud 26 kuu jooksul üle 200 korra (üle 500 inimese). Ja vististi keegi neist pole märganud, et Aas saksa keeles (täheb „raibe“) pole teps mitte meeldiv sõna!

simust. Esmalt jälgitagu, kuivõrra takistavaks teguriks on keelunimestikud.

Vastavalt perekonnanime korraldamise seadusele ja seda täiendavaile määrusile ei saa võtta uueks perekonnanimeks nimesid, mis: 1) on liiga laialt tarvitusel, 2) on kantud kaitseregistrisse või 3) kuuluvad mõnele tuntud tegelasele või sugukonnale. Laialt tarvitusel olevate perekonnanime nimestik sisaldab senini 207 nime, kaitseregister 302 nime. Üldtuntud sugukondade ja tegelaste perekonnanime nimestik on veel lõplikult fikseerimata. Nimestik täieneb vastavalt vajadusele, s. t. teatava nime kandja üldtuntuse küsimus otsustatakse siis, kui saabub seda nime taotlev sooviavaldus. Praegu koosneb see nimestik järgmisest nimedest: *Martna, Rahamägi, Türrpu, Läte, Koidula, Tammsaare, Metsanurk, Kunileid, Hurt, Härma, Haava, Jõgever, Rei ja Viiralt*. (Pandagu tähele, et ühevõrra on kaitstavad nii elavate kui ka surnud avaliku elu tegelaste nimed, samuti ei evi tähtsust see, kas nimi on ametlik või pseudonüüm.) See nimestik oleks tunduvalt mahukam, kui mitte suur hulk üle kodumaa tuntud nimesid ei sisalduks juba kaitseregistris (nagu *Tuglas* jt.) või laialtlevinud perekonnanime nimestikus (nagu *Kallas, Liiv, Suits, Veske* jt.). Arvestades ülalmainitud asjaolusid, võiks järeldada, et üldtuntud avaliku elu tegelaste eestipäraseid perekonnanimesid on meil kogusummas ligikaudu 35. See arv näib olevat liiga väike, kuid ei tohi unustada, et enamik meie kaugema ja lähema mineviku parimaist meestest ja naisist kandsid võõrapäraseid nime. Ja olevikuski on neid küllalt.

Liitnud ülal esitatud kolm arvu, s. t. laialt tarvitusel olevad (207), kaitseregistri (302) ja ligikaudselt arvestatud üldtuntud avaliku elu tegelaste (35) perekonnanimed — saame kokku 544. Praegu tuleb seega uue perekonnanime otsimisel valikust välja jätta 544 nime. Kõnelda raskust uue nime leidmisel selle suhteliselt

piisavalt tõttu — selles teos tundub küll olevat ettekäändelist maiku.

Eelnevaga ei taheta siiski väita, et kõiki ülejäänuid on soovitatav võtta. Just vastupidi. Ühe nimekuju liiga sage esinemine on pahe. See põhjustab nii nimekandjale kui ka ametiasutisile tülikaid sekeldusi. Liigse sageduse pahelisust tunustab ka seaduseandlus, mille tõendiks on laialtlevinud perekonnanime nimestik. Teatavasti sisalduvad selles perekonnanimed, mille hääleõiguslikke kandjaid oli detsembris 1934 Tallinnas ja Tartus kokku 100 või enam. Hiljem (18. novembril 1935) täiendati seda nimestikku mõnekümne nimega, kuid seekord juba eestitamiskorras võetutega.

Oleks eksitus arvata, et laialtlevinud perekonnanime nimestik on ligikaudseltki täielik sageduspiiri 100 seisukohalt. Selles sunnivad meid veenduma ühelt poolt Riigi Statistika Keskbüroo kokkuvõtted, teiselt poolt Nimede Eestistamise Keskbüroo uute perekonnanime kataloogi alusel tehtavad kokkuvõtted. A. Lepp oma kirjutises „Perekonnanime statistika“ [Eesti Statistika Kuukiri nr. 174 (5), 1936] näitab, et kuni 1. märtsini 1934 oli meil eestipäraseid perekonnanimesid sagedusega 100 ja üle selle kokku 1127. Uusi perekonnanimesid on võetud möödunud aasta lõpuni (arvestades iga muutmise kohta keskmiselt 2½ isikut) 100 ja enam korda 122. Nõnda siis peaks järjekindluse huves kõnesoleva sageduspiiri kohaselt täiendatama levinud nimede nimestikku 939 endise ja 108 uue nimega *).

Uue nime valijate seisukohalt võime eelnevast teha järgmise järelduse. Kui keegi nõudleb perekonnanime, mida ei kannata üle 99 isiku, siis langeb ta valikust välja 1249 nimekuju, peale selle veel kait-

*) Need arvud saame järgmiselt: sageduspiiri 100 seisukohalt on kantud laialtlevinud perekonnanime registrisse 188 endist nime, peaks aga kantama 1127 nime, seega vahe 939. Eestistamiskorras võetuid on laialtlevinute registrisse kantud seni 14, peaks aga 1936. a. lõpuni olema 122, seega vahe 108.

seregistri ja tuntud tegelaste perekonnanimed.

Tekib küsimus, kas sageduspiir 100 pole siiski, arvestades meie rahvaarvu, liiga kõrge? Sellele küsimusele tuleks vastata jaatavalt. Allakirjutanu peab vastuvõetavaks sageduspiiriks 50. Tõeliselt peab ka Siseministerium 100 korda esinevat nimekuju liiga levinuks. Eks tõenda seda asjaolu, et endised laialtlevinud nimede nimestikus leiduvad perekonnanimed on muudetavad lihtsalt selle fakti tõttu, et nad sisalduvad selles nimestikus. Sageduspiiri 50 seisukohalt saame järgmise arvildi: 1. märtsil 1934 oli üle selle piiri esinevaid perekonnanimesid 2467 ja möödunud aasta lõpuni eestistamiskorras võetuid 253, kokku 2720 — või ühes kaitseregistri ja tuntud tegelaste nimedega 3057.

See on üsna kogukas arv, mitte aga nii suur, et võiks põhjustada raskusi eestipärase nime otsimisel.

Märkisime juba ülal, et leidub arvukalt kodanikke, kes esitavad oma uuele perekonnanimele ainulisuse nõude. Järgneva allpool lühiülevaade nende nõudlike võimatusist ja väljavaateist uue perekonnanime valimisel.

Endisi eestipäraseid perekonnanime üksikkujusid oli meil 1. märtsil 1934 ümmarguselt 20 000, eestistamiskorras võetuid alates 1. jaanuarist 1935 kuni 31. detsembrini 1936 — 10 191, Petserimaal antuid — ümmarguselt 2000. Kokku oli meil seega käesoleva aasta alguseks 32 191 eestipäraseid perekonnanime üksikkuju*). Saadud arv on kahtlemata soliidse suurusega. Kuid kas on see nii suur, et ainuesineva nimekuju taotleja on tõsiselt raskusis? Seekordki võib vastata eitavalt. Vajaline on muidugi eeldus, et valijat juhivad hea tahe ning et ta pole takerdunud mingisse kinnisideesse, avaldagu see idee siis en-

dise ja uue nime võimalikult suure kõlasuguluse taotluses või milleski muus tähtsuseta asjaolus.

Ülalväljendatud väidet pole raske kaitsta. Eeldame näiteks, et nime eestitaja nõustub valima endale uue nime valimikust „Eesti nimi“. Üsna üldise arvamuse järgi leidub selles raamatus kaunis piiratult rakendamata nimekujusid. Kui aga selles maha kriipsutada juba tarvitusel olevad nimed, on pilt hoopis üllatav. On arvukalt lehekülgi, kus ei saa kustutada 10 protsenti. Tõsi küll, mõni lehekülg muutub seevastu hoopis kirjuks, eriti need, kus leiduvad sõnadega *kask* — *kase*, *kivi*, *kuusk* — *kuuse*, *laas* — *laane*, *leht* — *lehe*, *luht* — *luha*, *meri* — *mere*, *mets* — *metsa*, *nurm* — *nurme*, *palu*, *põld* — *põllu*, *raid*, *rand* — *ranna*, *saar* — *saare*, *salu*, *talv*, *tamm* — *tamme*, *toome* jt. algavad nimed.

Ent kõnelgu arvud. Arvestades üldist eelistust püsima jätta endise perekonnanime algustäht või -silp, võiks pakkuda huvi andmete rühmitus algustähtede järgi. Kuna meil mingi sõna või tuletussõna perekonnanime rakenduses nominatiivi või genitiivi kujul, kui need erinevad, on kehtiv kummalgi juhtumil eri nimena, siis on alljärgnevaisi arvudes kumbki kuju arvestatud eri ühikuna. Näiteks kui raamatus on antud „*Talvend*, -i“, siis sisaldub selles kaks nime — *Talvend* ja *Talvendi*, samuti „*Meres*, -maa“ (= *Meres*, *Meresmaa*), „*Tuulis*, -te“ (= *Tuulis*, *Tuuliste*) jne.

Neil alusel saadud arvud on järgmised.

	Võetuid	Vabu	Kokku
A	222	596	818
E	111	292	403
H	143	615	758
I	32	248	280
J	84	254	338
K	417	2 381	2 798
L	276	1 156	1 432
M	219	1 224	1 443
N	81	390	471

*) See arv pole päris täpne, sest endiste ja uute perekonnanimede hulgas on kindlasti kokkulangevaid nimekujusid. Sedasama tõsiasja tuleb arvestada ühelt poolt uute ja endiste, teiselt poolt Petserimaa nimede suhtes. Seega tõeline nimekujude üldarv on mõnevõrra väiksem ülalmainitust.

	Võetuid	Vabu	Kokku
O	91	395	486
P	251	1 256	1 507
R	278	1 374	1 652
S	237	917	1 154
T	205	667	872
U	60	311	371
V	220	728	1 002
Õ	10	102	112
Ä	3	102	105
Ö	—	15	15
Ü	9	67	76
Üldse	2 949	13 144	16 093

Nagu osutavad need andmed, ei ole „Eesti nimes“ sisalduvast nimevarast läinud käibele seni veel ühte viiendikkugi. Juba sellest tõsiasiast võib järeldada, kui võrd põhjendamata on jutud uute perekonnanimede puudusest, samuti sellest, et on raske leida senirakendamata nimekuju.

Pole raske ette näha vastust, mis antakse eelnevate ridade väite tagasitõrjumiseks, nimelt — kõik paremad nimekujud olevat juba võetud, järele olevat jäänud kõlbmatud või need ülejäänud ei meeldivat. Selline suhtumine on siiski eelarvamuse vili. On elus tavaline nähe, et miski asi saab inimeste silmis väärtuse siis, kui keegi selle asja omandab. See omandamismoment nagu alles annaks asjale väärtuse. Sama tõsiasi võib nentida nime-degi suhtes. Tarvitseb ainult kellelgi võtta „Eesti nimest“ mehine, hästituletatud nimekuju ning see võtmise avalikkusele teatavaks teha — küllap siis on kümneid selle nime võtjaid. Ainuesineva nimekuju taotlejad aga kurdavad — vaat, selle nime oleksin võtnud, kahju et ta juba võetud on! Ometi olid nad võib-olla kümneid kordi lehitsenud „Eesti nime“, näinud sedagi nimekuju, kuid ikka kõlbmatuna kõrvale jätnud.

Maitse üle ei vaielda — see tarksõna kehtis roomlasil, ta kehtib samavõrra nüüdisajalgi. Teatavad üldseisukohad on aga maitsegi alal võimalikud. Järgnegu ses mõttes allpool katseliseks võrdluseks es-

malt „Eesti nimest“ noping seni rakendamata nimekujusid ja siis valik rakendatud sama raamatu lehekülilt. Tulemus peaks andma selge vastuse kahtlusele, nagu oleks see valimik paremaid nime-dest tühjaks ammutatud.

Rakendamata nimekujusid: *Aardna, Ahang, Ahkva, Andru, Arejõe, Aruvee, Avakuru, Eldas, Evinurm, Halgva, Haljava, Hanges, Hermse, Ilmat, Ivaru, Jaenurm, Jõgedi, Kahkva, Kaldse, Kardoja, Kaudva, Kaurimäe, Kirkse, Laadaru, Leekuru, Lävja, Luvandi, Maämse, Mägi-vere, Nalva, Nänjõe, Nõva, Nõvari, Paimra, Pilmas, Püvesalu, Püvimäe, Rae-küla, Rajumäe, Rauandi, Rausa, Ruhi-neem, Rungla, Saarekuru, Sahandi, Salu-niit, Sillasmaa, Suistme, Talap, Taossar, Tarakivi, Tarvas, Tavaru, Tiskre, Toimet, Turdla, Tuuling, Tähes, Uritalu, Vaibre, Vaisa, Vahangu, Valjar, Varjak, Virkse* jpt.

Vaevalt leidub maitsekaalu, mis suudaks eelnevaist nimekujudest vaagida mehisemaks, „raskemaks“ või kõlavamaks näiteks järgmised „Eesti nimest“ hangitud perekonnanimed: *Aadumaa, Abar, Astula, Ebrus, Eerus, Eirand, Eskel, Etulaid, Hansulo, Ilusto, Indre, Jaamisoo, Jaksur, Juurand, Jürgna, Jürjoja, Kandi-maa, Kannit, Katvel, Keldrema, Kerimdo, Kondoja, Koppelmaa, Kullep, Kuuskrand, Kõrbemets, Kiiidipõld, Laabus, Liinar, Lukme, Lumbaru, Maasikmets, Madisoo, Madistu, Mardissaar, Matuvere, Mihkur, Määstjärv, Naaviste, Normits, Oide, Oiling, Ollep, Oltsema, Oosaku, Paane, Paldermaa, Pardu, Parvits, Peebuste, Peetrimaa, Pärna, Pitsalu, Punnapu, Pärkma, Ralbi, Reoli, Saberna, Simmu-nurm, Sooserv, Taklus, Teenu, Tiitsam, Uidermaa, Veia, Veldi, Üibre* jt.

Oleks muidugi liialdus tõendada, et „Eesti nime“ kogu uudislooming on eranditult õnnestunud. Seal on küllalt nimekujusid, mis ei lähe kunagi käibele. Seal leidub selliseidki, mis ei vasta praegukeh-tivaile eestipärasuse eeskirjadele ega nõu-

deile. Kuid nii ühtede kui ka teiste protsent on suhteliselt üsna väike.

Ülal vaatlesime uute perekonnanimede jätkuvuse küsimust tarvituseloleva valimiku alusel. Mõistagi pole vajadust piiruda ainult ses raamatus leiduvaga. Nagu nägime, on „Eesti nimes“ veel tuhandeid vabu nimekujusid, kuid võib moodustada neid veel tuhandeid, ilma et need ühtiksid Mägiste'-Elisto' valimiku omadega. Seda teed on rahvas agaralt tarvitanudki. 1. jaanuarist 1936 kuni 1. jaanuarini 1937 võetud 10 191 perekonnanimest pärineb „Eesti nimest“ ainult 2949, ülejäänud 7242 on n.-ö. rahva vaba looming. Sellest võib järeldada, et omal käel nimede tuletamine näib olevat rahvale meelepärased. See on igatahes tõsiasi, mille üle võib ainult rõõmustada.

„Eesti nimi“ ei surugi end kellelegi vastumeelselt pihku. Ta just annabki sisesejuhatavas osas avaraid juhendeid nime otsimiseks, kujundamiseks ja tuletamiseks. Võib näiteks valida mõne sõna või sõnatüve ning liita sellele oma soovi kohaselt ükskõik milline nõudeile vastav liide või sõna. Kui seda tehes peetakse silmas eesti keele liiteid ja lühenduslõppe, siis saavutatakse varem-hiljem positiivne tulemus, vastasel korral on tulemus paratamatult negatiivne. Viimast ei juhtu kahjuks harva. Tavalisimalt on ebaõnnestumise põhjuseks see, et rakendatakse nimes mittelubatavat grammatilist vormi, lühendatakse või liidetakse sõnu ebasobival või lubamatul viisil, tahtlikult või tahtmata taotellakse võõrapärast või poolvõõrapärast nimekuju või rakendatakse võõrapäraseid tuletuslõppe. Vaatleme neid eksimusi veidi lähemalt.

Üldjuhisenä tules perekonnanimeks rakendada käändelisi tüvisõnu, liitsõnu või tuletussõnu ainsuse nimetava või omastava käände kujul. Vahesel määral saab tarvitada ka seestütleva ja ülaltütleva käände lõppu (näit. *Vüralt, Sepalt, Helmest, Karist, Tõrvast*), nimelt siis, kui nende käänete lõppudega soovitakse tähistada

sisiku päritolu. Kõigi ülejäänud käänete lõppe ei saa rakendada. Mitmele nimeeestistajale tunduvad need piirid liiga ahnana. Ilmset huvi tuntakse näiteks alltütleva käände vastu. Nimekujusid nagu *Tammel, Raudel, Rannal, Lainel, Metsal*, on tulnud vastavail ametiasutisil enam kui kord tagasi lükata. Nõueldakse ka mitmuse nimetava ja omastava kuju (*Rannad, Karid, Laante, Mände, Ojade*), seda eriti siis, kui meelepärased sõna kõik mõeldavad vormid on juba käigus.

Suurem hulk meie kohanimeliiteid on teatavasti tekkinud lühenduse teel, nagu *-re* (*Teistre*, vrd. *Teisepere*), *-ri* (*Tõnari*, vrd. *Tõnujüri*), *-va* (*Udeva, Vägeva*) jt. Murdeis ja endisis perekonnanimedes on puu liitsõnus lühenenud *p*-ks (*Kustap, Öunap*), samuti on *maa* lühenenud, andes kujud nagu *Aitsama, Tõnuma* või *Heinam, Salum*. Küllap selle eeskujuga on seletavad igasugused vägivaldsed lühendamised nüüdse perekonnanimede uudisloomingu seas. Pole midagi erakordset soovialdused nimekujudega: *Saviar, Taluar, Eltam* (pidavat olema lühendus liitsõnast *eeltamm*), *Nortam, Hietam, Vaikso, Lintam, Mäekur* jne. Kui sellist lühendamist peaks õigustama, siis poleks ju lühendamise eest kaitstud ükski sõna. Teine tüütav nähe on peenutse, õieti võõrapärase uudisnimede moodustamine kokkubimatute sõnade liitmise teel, näiteks *Reinau, Linnau, Teeja, Halläär, Vaimea, Noorling, Sammsoon, Raudall, Selli, Sügäär* jne. Need koosnevad küll eesti sõnust, kuid kogumuljes on nad silmale valusad, kõrvale aga võõrapärasead. Kui säärast laadi nimesid ei otsusta eitavalt perekonnaseisuametnikud, siis teeb seda Siseministerium.

Paljudel kaaskodanikel on koguni hämar käsitlus eestipärase perekonnanime olemusest. Nende arvates tohtivat ainuke kitsendus nime tunnustamisel olla nõue, et ta ei pärine täht-tähelest mõnest võõrkeelest. (*Kivipärk, Siidler, Väeden, Kuuskler, Rungval, Vaarmer* jne. on siis

järelikult eestipärased perekonnanimed!). Pisut tagasihoidlikum on tõekspidamine — nagu võime lugeda ühest pikemast kirjast Nimede Eestistamise Keskbüroole — et, „... jääb ainsaks võimaluseks — pidada eestilisteks kõiki nimesid, mis tähendavad eesti keeles midagi, sellest hoolimata, kas nad omavad muudes keeltes tähendust või ei oma, ehk kas neil on kõlalist sarnasust muukeelsetega või pole.“ Selle „tõega“ ühinedes tuleks küll võõrsõnade sõnastikud tunnustada eesti nime seisukohalt hinnatavaks abiallikeaiks, hilislaensõnade (*klaver, siiber, veksel, tšekk, klaar, mandel, pekker, treier, treiel* jne.) sobivuses kahtlemine oleks ilmne ketserlus!

Sellised võhiklikud seisukohad ei vaja lähemat kriitikat. Puutudes kokku nende seisukohtade kaitsjatega, on allakirjutanul jäänud alati tunne, et tegemist on ravimatu „kadakaga“, keda sunnib nime eestistama mingi kõrvalpõhjus, iialgi mitte rahvustunne. Sama tunde sisendavad osalt need, kes taotlevad perekonnanimeks eesti sõna mingi võõrapärase liitega. Viimaseist on harilikumad *-er, -en, -el, -rt* jt. (näit. *Rander, Mätser, Tumer, Kulmen, Viisen, Tarmel, Hargel, Urbel, Rannart, Siivart* jt.). Osalt näib uute liidete otsingut põhjustavat siiski arvamus, et üldiselt tuntud liited on juba liiga koormatud. Siin kõrdub ometi sama, mida nägime eespool, käsitelles uute perekonnanimede jätkuvuse küsimust.

Mitte ülekoormatusest ei tule kõnelda, vaid sellest, et rida häid liiteid on kahetse-

tavalt jäetud sööti. Neist väärivad esile tõstu: *-ngu* (*Liivangu, Tuulingu, Rajangu, Uhangu*), *-ku* (*Paasiku, Leebiku, Vahaku*), *-se* (*Maalse, Veerse, Taimse, Tarmse*). Liiteid *-nd(-i)*, *-va* ja *-k(-ik)* on hinnatud suhteliselt rohkem, kuid mingist koormatusest ei saa kõneldagi.

Näib nii, et kahe liite — *-ste* ja *-la* — esinemissagedus on põhjendamatult heitnud oma varju teisilegi. Seniste uudisnimede seas leidub nimelt 540 *-la*-lõpulist ja 482 *-ste*-lõpulist. Need pole suhteliselt tõesti väikesed arvud. Kuid mõne liite esileküündiv rakendamine perekonnanimedes pole pahe. Võrreldagu näiteks soome *-nen*-lõpulistete perekonnanimede sagedust. Samasugust teatavate lõppude korduvust näeme silmapaistvalt ka slaavlaste perekonnanimedel, samuti Skandinaavias. Pole meilgi sel ainsal motiivil põhjust hüljata mehiste *-ste*-d ega konsonanttüvele liituvat sulavat *-la*-d.

Eelneva ülevaate alusel võib julgesti väita, et perekonnanimede puudusest on liiga varajane kõnelda, kui sellest üldse kunagi kõnelda saab. Valimik „Eesti nimi“ suudab rahuldada veel kümneid tuhandeid kodanikke, rääkimata neist piirituist võimalusist, mida pakub eesti rikkalik sõnavara ühes oma suure arvu liidetega. Seepärast — kui tekib raskusi nimekuju valimisel, siis tuleb raskuste põhjusi otsida eeskätt isiku enda tõekspidamisest ja käsitlusist, mitte aga väljastpoolt teda.

Eesti Linnadeliidu tegevusest.

Eesti Linnadeliidu juhatuse koosolekul 4. veebruaril 1937 arutati Eesti Omaavalitsuste Teenijate Liidu palvet aidata kaasa selleks, et omaavalitsused veel käesoleval eelarveaastal maksaksid oma teenijaile ühekordset lisatasu ühe kuu palga ja perekonnaabiraha suuruses ja tuleva aasta eelarves tõstaksid teenijate palku vastavalt

elatusmaksumuse tõusule ja mitte vähem kui ühe astme võrra.

Siseministerium on ringkirjaliselt teatanud linnavalitsusile, et ta asub seisukohal, et linnavalitsused linnaametnikkude palkade tõstmise ja normeerimise küsimuse algatamise peaksid hoidma oma käes ja et koostis- sisse puutuvad küsimused võetaks kõnesse ja

otsustamisele ühel ajal eelarve vastuvõtmisega, misjuures volikogude otsused, mis selles küsimuses on vastu võetud, peaksid sisaldama ka tingimuse, et uued palgad hakkaksid kehtima aastaeelarve vastuvõtmisega.

Kaalunud küsimust ja arvestanud Siseministeeriumi arvamust, otsustati asuda seisukohale, et üksikute korrektiivide tegemine linnaametnikkude palgaastmestikus on paratamatu ja võimalik, samuti pole takistusi teenistusvanusetasu ja lasteabiraha maksmiseks seal, kus seda praegu veel ei toimetata. Need palkade reguleerimise küsimused peaksid toimuma eelarve korras ja ei jõustuks volikogu eriootsusega, vaid linna eelarve vastuvõtmisega.

Kuid igal juhtumil palkade tõstmisest pausaalprotsendi näol — korraga kõigile linnaametnikele — tuleks hoiduda motiividel, mis avaldatud Siseministeeriumi ülaltdahendatud ringkirjas linnavalitsusile.

Eesti Omavalitsuste Teenijate Liit palus ELL kaaluda kõiki võimalusi laste- ja noorsooraamatukogude asutamiseks või vähemalt vastavate eriosakondade loomiseks praeguteotsevate avalikkude raamatukogude juurde.

Arutanud küsimust, otsustati laste- ja noorsooraamatukogude asutamine tunnustada tähtsaks nii üldkultuurilisest kui ka kasvatuslikust seisukohast ja paluda linna- ja aleviomavalitsusi leida võimalusi ülaltdahendatud ürituse teostamiseks, kui seda liiki raamatukogud senini puuduvad.

Viljandi Linnavalitsus palus ELL astuda samme linnavalitsuste poolt väljastatavate dokumentide allakirjutamise korra ühtlustamiseks.

Arutati küsimust, otsustati asuda seisukohale, et kirjavahetusele, mida peab linnavalitsus, peaksid kirjutama alla linna- ja sekretär, kuna kirjavahetusele, mida peab linnavalitsuse teatud osakond otseselt, peaksid kandma osakonna juhataja-linnanõunik ja vastava osakonna direktori või eriteadlaste allkirju.

Eesti Rahvusliku Jõukomitee palus ELL arvamust riigi- ja omavalitsusasutiste kütteainete kokkuhoiu taotlemise seaduse eelnõu kohta.

Kaalunud seda, otsustati see tunnustada üldiselt vastuvõetavaks, kuid mainitud seaduse kehtimapanek ei annaks linna- ja alevivalitsusile enam mainimisväärseid tulemusi, sest omavalitsuste senised väga kitsad rahanduslikud olud on sundinud teostama juba nüüdki äärmist säästu kütteainete tarvitamise alal. Eriti otstarbekohatuks tuleb pidada seaduseelnõu § 5 mainitud preemiate maksmist, mis teeks keeruliseks arvestamise ja kutsuks välja seniste küttenormide suurendamise. Ühtlasi peeti soovitavaks, et puu- ja turbakütet tarvitavad tehased läheksid üle põlevkiviküttele. Et küttepuude hulga tunduv vähenemine ei kutsuks esile nende hinna mitmekordse tõusu, mis annaks suure tõuke ägedale palgavõitlusele, millele võidaks kergesti anda isegi poliitilise võitluse ilme, tuleks teostada kütteainete reformi järkjärgult, aga mitte järsku.

Kaalunud riigiteenijate lasteabiraha seaduse laiendamist omavalitsusteenijaile ja riigitöölise lasteabirahade seaduse laiendamist omavalitsustöölisile ja arvestanud asjaolu, et suurem osa linnu ja alevide juba maksab teenijaile lasteabiraha, otsustati tunnustada soovitavaks, et kõik linnad ja alevid maksaks võimaluse piires oma teenijaile lasteabiraha.

ELL juhatusel poolt alevisekretäride teenistusliku ja majandusliku olundi selgitamiseks moodustatud komisjoni poolt töötati välja sellekohased normid ja need olid arutusel alevivanemate nõupidamisel 17. detsembril 1936.

Tähendatud nõupidamine, arutanud alevisekretäride teenistuslikku olundit, asus seisukohale, et alevisekretäri töökoorem tuleks normeedida, sõltuvalt elanikkude arvust järgmiselt: kuni 1000 elanikkuga alevs — 1 sekretär, 1000—1500 elanikkuga alevs — 1 sekretär ja 1 kantseleiametnik,

1500—2000 elanikuga alevs — 1 sekretär ja 1 sekretäri abi, üle 2000 elanikuga alevs — 1 sekretär, 1 sekretäri abi ja 1 kantseleiametnik.

Arutanud alevisekretäride majanduslikku olundit, tunnustati vastuvõetavaiks alevisekretäride tasunormide alammäärad järgmiselt: kuni 1000 elanikuga alevs kr. 100.—, 1000—1500 elanikuga alevs kr. 110.—, 1500—2000 elanikuga alevs kr. 120.—, üle 2000 elanikuga alevs kr. 130.— + kõigile korter, küte ja valgustus.

Alevisekretäride abide tasu alammääraks oleks kr. 70.— ja kantseleiametnikkude tasu alammääraks — kr. 50.—.

ELL juhatus vaadanud ültähendatud töökoorma ja tasu normid läbi, o t s u s t a s need tunnustada vastuvõetavaiks ja paluda alevivalitsusi võtta need kaalumisele ja panna need kehtima võimalikult juba alates 1937./38. eelarveaastast.

Eesti Linnadeliidu juhatuse koosolekul 10. märtsil 1937 avaldati Viiburi linnapea A. T u r n a' kiri, milles õnnitleti Eesti Linnadeliitu Eesti Vabariigi XIX aastapäeva puhul.

Põllutöoministeeriumi Loomatervishoiuosakonna poolt saadeti ELL seisukohavõtmiseks tapakohtade määruse eelnõu.

Kaalunud seda ja arvestanud ELL liikmete seisukohti, o t s u s t a t i tunnustada ültähendatud eelnõu üldiselt vastuvõetavaks, kuid pidada siiski soovitavaks teha järgmisi täiendusi ja parandusi:

§ 1 esimene lõik tuleks redigeerida järgmiselt: „Tapakohtadeks käesoleva määruse mõttes loetakse sellekohaseid ruume, kus toimetatakse ostetud ja omakasvatatud loomade tapmist lihaga kauplemise või omas töötuses lihasaaduste valmistamise otstarbel.“

Sama paragrahvi viimane lause tuleks redigeerida ümber järgmiselt: „Tapakoha avamise sooviavaldus esitatakse kohalikule omavalitsusele ja viimane, ära kuulunud linna või alevi arsti ja vastava loomaarsti arvamuse, saadab sooviavalduse Loomatervishoiuosakonnale ühes oma seisukohaga.“

§ 3 tähendatud taparuumi kõrgus tuleks fikseerida uuestiavatavais tapakohtades vähemalt 4 m, kuna olelevais tapakohtades võiks leppida 3-meetrise kõrgusega.

§ 6 tuleks kustutada viimane lause, kuna see paragrahv pole muidu kooskõlas Vee, maapinna ja õhu puhtusehoiu seadusega.

Määrusele tuleks veel lisada juurde üks paragrahv ja nimelt: „Tapakoha juures peab olema vee soendamise võimalus eraldi ruumis.“

1938. a. suvel Lätis, Riias peetava IV Balti riikide linnadeliitude konverentsi päevakorda võtmiseks o t s u s t a t i esitada järgmised küsimused:

1. „Linnade maapoliitika“ ja
2. „Linnade rahandus“.

Kuna maksunõudmise asjas peetava kirjavahetuse postikulude tasumise alal valitseb ebahühtlus, mille tagajärjel osa omavalitsusi arvab sissenõutud summade edasisaatmisel postikulud maha, osa aga mitte, o t s u s t a t i pöörduda Siseministeeriumi poole palvega panna sel alal kehtima ühtlane kord, mille järgi postikulud jääksid kas sissenõutud summasid edasisaatva omavalitsuse kanda või need kulud kasseeritaks sisse maksuvõlgnikelt.

ELL esindajaks Haridusministeeriumis 19. märtsil 1937 peetavale vabahariduse aladel teotsevate keskorganisatsioonide ja -asutiste esindajate nõupidamiskoosolekule valiti A. M a r a m a a.

Kroonika.

Paide linnanõunik F. Trossi †

28. märtsil 1937, esimesel kevadpühal, suri Paides linnanõunik F. Trossi, kes mõnda aega põdes rasket sisehaigust, millest ei suutnud teda päästa ka möödunud aastal tehtud operatsioon. F. Trossi sündis 15. aprillil 1884 Paides kohaliku vesiveski rentniku pojana. Hariduse omandas ta kohalikus kreiskoolis. Kadunu teenis mitmel kohal nii era- kui ka riigi- ja omavalitsusteenistuses. Omavalitsustööst võttis F. Trossi osa alates 1928. a., olles Paide linnavolinik ja -nõunik. Ka oli kadunu aktiivselt tegev reas seltskondlikes organisatsioonides, nagu kaitseliit, tule- ja sõbraliit jm. Oma vastutulelikkuse ja sõbralikkuse tõttu oli kadunud palju sõpru, kes koos lese ja kolme tütreaga jäid leinama varalahnunud. Eesti Linnade Liit ja ajakiri „Linnad ja Alevid“ ühinevad nende sügava leinaga ja soovivad lahkunud omavalitsustegelasele rahulist und!

Siseministeeriumi Üldosakonna direktor Eduard Kübarsepp 60-aastane.

8. aprillil 1937 saab Siseministeeriumi Üldosakonna direktor Eduard Kübarsepp 60-aastaseks. E. Kübarsepp on sündinud 8. aprillil 1877 Tartumaal. On lõpetanud Tartu ülikooli õigusteaduskonna. Vene ajal on teeninud Tartu I jsk. talurahvaasjade komisari juures ja Liivimaa kubermanguvalitsuses. 1917. a. määrati E. Kübarsepp Tallinna ja Harju maakonna kreisikomissariks, millisel kohalt lahkus enamlike riigipöörde ja okupatsiooni tõttu. Kreisikomissarina organiseeris E. Kübarsepp omavalitsusi, korraldades muuseas esimeste maakonnanõukogude valimisi.

Arvates 15. novembrist 1918 kinnitati E. Kübarsepp siseministri abiks, millisel kohal teenis 27. oktoobrini 1933. 1919.—1920. a. oli ta Asutava Kogu liige. 27. oktoobril 1933 nimetati E. Kübarsepp Kohtu- ja Siseministeeriumi peasekretäriks ja arvates 1. aprillist 1935 — Siseministeeriumi

Üldosakonna direktoriks. Siseministeeriumi teenistuses olles on E. Kübarsepp komandeeritud korduvalt välismaale Lääne-Euroopa riigiasutiste asjaajamisega tutvumise, sõjakahjude küsimuses lahendamise ja muul otstarbel. Kuna E. Kübarsepal on täheldatavaid teeneid Siseministeeriumi loomisel ja väljakujundamisel, eriti me riigi algaastail, samuti ka seadus- ja määruseelnõude väljatöötamise alal, millised puudutavad ka omavalitsusi, on põhjust ka Eesti Linnade Liidul ja ajakirjal „Linnad ja Alevid“ õnnitella sünnipäevalast, soovides talle raugematut tervist ja jõudu jätkata oma senist viljakat tegevust me riigi, omavalitsuste ja rahva kasuks.

Uus veereservuaar Helsingis.

Helsingi linnavolikogu otsustas püstitada uue veereservuaari, lisaks seniseile, mahuga 15 000 m³. Kava kohaselt pidi reservuaar püstitatama teise reservuaari lähedale. Kohaliku kaitsevääringkonna staabi poolt oli selle kohta esitatud arvamus, et kahe reservuaari kõrvuti püstitamine pole soovitatav seepärast, et õhurünnaku puhul võidaks mõlemad reservuaarid korraga purustada, ja soovitas, et uus reservuaar püstitataks sootuks teisele kohale, kaugele senisest. Kuna aga see koht, kuhu kaitsevälased soovitasid püstitada uue reservuaari, ei kuulu linnale, vaid riigile ja pole näha ette, et seda oleks võimalik omandada linnale vähemalt nii lühikese aja jooksul, kui see käesoleval juhtumil on tarvilik, otsustati uus reservuaar püstitada vana juurde, kuid sellisesse kaugusse, et poleks võimalik neid õhurünnaku puhul ühe pommiga korraga purustada. Selleks leiti, et nende kaugus üksteisest peaks olema vähemalt 100 m. Reservuaari kulud on ette nähtud 9 200 000 Soome marka.

Linna maade kasustamine Helsingis.

Helsingi linnavolikogu arutas linna maade kasustamist. Kaalumisel oli peamiselt kaks

seisukohta: kas peaks linn ise majandama oma maid või need renditama. Asja arutamiseks materjalina esitatud aruandeist nähtus, et 1934. ja 1935. a. oli linn saanud puhastulu neist maist, mis olid linna oma majandamisel, 665 Smk. hektaarilt, kuid neilt, mis olid renditatud, ainult 418 Smk. hektaarilt. Seetõttu leiti, et rahvamajanduseiliselt on kasulikum, et linn ise majandab otse oma maid, ilma renditamata.

Töövahendusbüroo ümberorganiseerimine Helsingis.

Helsingi linnavolikogu otsustas kinnitada vastava ettepaneku töövahendusbüroo ümberorganiseerimise asjas. Selle järgi jagub büroo järgmisesse osakondadesse: A. Üldosakond: meestejaoskond: 1) oskustöölised, millel on alljaoskond I, kellele alluvad ehitus- ja muud sellised oskustöölised; 2) oskustöölised, alljaoskond II, kellele alluvad metallitöölised ja muud sellised oskustöölised; 3) alljaoskond raskema töö jaoks; naisetejaoskond: 1) alljaoskond majateenijatele; 2) alljaoskond restoranipersonaalile; 3) alljaoskond oskustöölisile ja koristajatele; 4) alljaoskond raskema töö jaoks. B. Spetsiaaljaoskonnad: 1) jaoskond vaimse töö jaoks, 2) jaoskond noorte jaoks, 3) merimeestejaoskond.

Lastekaitseamet Turus.

Turu linnavolikogu, Soomes, kinnitas lastekaitseameti määrustiku. Selle järgi on sotsiaaltöö laste hulgas ja kasvatustegevus erilise lastekaitseameti ülesandeks. Peale laste, selle sõna tavalises mõttes, kuuluvad ka lastekaitseameti hooldamisele noored.

Koolide haigeravitsejad Vaasas.

Vaasa linnavolikogu otsustas seada ametisse erilised haigeravitsejad koolide jaoks. Haigeravitsejate ülesandeks on sellekohase kinnitatud määrustiku järgi järjekindel puhutusekontroll õpilaskonnas ja peavad teoreetiliselt ja praktiliselt õpetades äratama las-

tes järjekindlat tervishoiunõudeile vastavat euharjumust.

Rahvarestoran Lahtis.

Lahti linnavolikogu koosolekul oli arutusele erilise rahvarestorani avamise küsimus. Varem oli selle kohta juba tehtud põhimõteline jaatav otsus. Kava kohaselt pidi linn määrama 200 000 Smk., selleks et ühes sellekohase osauhinguga aktsiaühingu näol avada alkoholsete jookidega rahvarestorani, kusjuures linn pidi evima enamuse aktsiaist. Risti vastukäivalt endisele põhimõttele otsustas volikogu küsimuse siiski eitavalt, jättes asutamissettepaneku hääletusel vähesusse.

Omakodude ehitamine Lahtis.

Lahti linnavolikogu kinnitas eeslinnade kohta erilise linnaplaani omakodude ehitamiseks. Selleksmääratud linnaossa tohib ehitada ainult ühe- ja kahekordseid hooneid, kusjuures kummagi jaoks on eriti kindlaksmääratud rajoon. Ehitamine toimub lahtise ehitusviisi näol. Ühekordsed majad peavad olema naaberkrundi piirist eemal vähemalt 4,5 m ja kahekordsed majad — vähemalt 6 m. Kahekordsete majade jaoks antakse krunti 1000—1400 m² ja ühekordsete majade jaoks — 800—1000 m². Krundi suurus sõltub krundi kujust ja asukohast. Mõned nurgakrundid on ka suuremad neist normest.

Koolihambaarsti ametiseseadmine Lahtis.

Lahti linnavolikogu otsustas ametisse seada erilise koolihambaarsti. Palgaks määrati 36 000 Smk. aastas. Ühtlasi kinnitati ka hambaarsti tegevuse jaoks vastav määrus. Selle järgi peab hambaarst olema koolihambakliinikus igal päeval, mil koolid töötavad, kolm tundi ja pärast koolitöö lõppu lõpetama pooleliolevate hammaste parandamise. Koolihambaarst peab klassideviisi üks kord aastas järele vaatama kõigi õpilaste hambad ja tarbekorral ka sagedamini ja korraldama lastele ratsionaalset hammasteravi.

Peale hariliku õpilaste vastuvõtu peab koolihambaarst igal päeval pool tundi enne õpilaste vastuvõtmiseks ettenähtud aega võtma veel vastu lastepäevakodude ja lastekaitseameti hoolealuseid lapsi ja ägedate haiguste puhul ka muil aegadel.

Pori linna tööliste stipendiumifondi asutamine.

Pori linnavolikogu Soomes otsustas moodustada erilise fondi omavalitsuse tööliste stipendiumiks. Põhikapitaliks määrati 100 000 Soome marka. Selle kapitali protsentidest kasustatakse stipendiumeks igal aastal kuni $\frac{4}{5}$, kusjuures stipendiumi saamise õigus on ainult kindlas linnatöös olevail töölisel. Üleolev osa kapitali protsentidest lisatakse igal aastal kapitali juurde, selle suurendamiseks.

Rahvusvahelised konverentsid Pariisis ja Kölnis.

Rahvusvaheline linnade ja kohalikkude valitsuste liit korraldab 5.—11. juunini 1937 Pariisis rahvusvahelise konverentsi. Päevakorras on: 1) võitlus suitsu ja tolmu linnades ja 2) piimaküsimus. Osavõtumaks konverentsist on 140 belgia franki osavõtjalt ja 100 franki igalt kaasasõitjalt. Konverentsi liikmeile on tasuta pääs maailmanäitusele, samuti ka osavõtt visiitidest ja vastuvõttudest ja õigus saada trükitud kongressitöid. Rahvusvahelise linnade- ja kohalikkude valitsuste liidu ülesandel korraldab Saksamaa kogukondade liit 25. ja 26. juunil 1937 Kölnis konverentsi, mis pühendatud eri küsimuse uurimisele, nimelt sisemaasadamate uurimisele.

Hollandi kogukondade liit 25-aastane.

25. ja 26. veebruaril 1937 pühitses Hollandi kogukondade liit oma 25-aastast juubelit, mil puhul liit andis välja suure teose „*Vereeninging van Nederlandsche Gemeenten 1912 — 1937*“. Raamat käsitleb detail-

selt liidu ajalugu asutamisajast kuni viimase ajani. Kuivõrd jõudsasti on liit arenenud, näitavad järgmised arvud. 31. detsembril 1916 oli liidu ümber koondunud 325 liiget 3 167 046 elanikuga ehk 48% elanikkude üldarvust. Kuna 31. detsembril 1936 tõsis liikmete arv 991-ni 8 334 418 elanikuga ehk 98,3% riigi elanikkude üldarvust. Teos ei piirdu ainult liidu tegevuse kirjeldamisega, vaid rida peatükke käsitleb rahvusvahelise linnade- ja kohalikkude valitsuste liidu tegevust, kommunaalõiguse arenemist Hollandis, kogukondade ajalugu viimase 25 aasta jooksul, administratiivset reformi ja detsentraliseerimisküsimust Hollandi-Indias. Peale selle on selles teoses toodud artikleid 27 riigi omavalitsusliidu poolt nende kogukondade majanduselisest, poliitilisest ja kultuurilisest arenemisest viimase 25 aasta jooksul.

Lükklemisõnnetusi Pariisis.

1935. a. oli Pariisis 463 surmajuhtumit liiklemisõnnetuste tagajärjel, s. o. 35 juhtumit vähem kui 1934. a. Omnibused on süüdi 29 surmas, olgugi et nende juhid on vastutavad ainult 6 juhtumi eest. 6 isikut on trammi all saanud surma enda süü läbi. Suurem õnnetujuhtumite sagedus on kella 17—20 vahel.

Lükklemisõnnetusi Saksamaal.

Saksamaal sureb igal aastal liiklemisõnnetuste tagajärjel keskmiselt 1700 ja haavatakse 200 000 isikut. Kuidas võidelda aastast-aastasse kasvava õnnetujuhtumite arvuga, sellele küsimusele tahab anda vastust ajakiri „*Verkehrstechnik*“. Autor näitab kõigepealt, kuidas võib mõjustada rahvast propaganda ja kasvatuse kaudu, kontrolli kaudu teil, karistusabinõudega, iga õnnetujuhtumi põhjaliku uurimise ja liiklemisloa väljaandmise tingimuste kontrollimisega. Vaadatuna tehnilisest seisukohast, peavad teed vastama uutele liiklemistingimusele ja autotehnikale.

„Linnad ja Alevid“

Eesti LinnadeLiidu häälekandja

ilmub 1936./37. a. IX aastakäiguna, avaldades artik-
leid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja alevi-
omavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende
kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit)—kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

Toimetus ja talitus: Eesti LinnadeLiit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58.